

УДК 378.011.3-051:796-047.37

DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2019.24.194894>

СЕРГІЙ ХЛІБКЕВИЧ

ORCID ID 0000-0002-0866-6021

МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті на основі визначених організаційно-педагогічних умов та спроектованої структурно-функціональної моделі розроблено методику формування дослідницької компетентності майбутнього учителя фізичної культури. Встановлено, трансдисциплінарність є методологічним підґрунтям інтегрованого підходу і виявляється на рівні класифікації і систематизації знань з різних дисциплін підготовки фахівця. Запропоновано інтеграційно-дослідницький комплекс навчальних дисциплін, у якому використано три рівні інтеграції змісту навчального матеріалу: внутрішньопредметний, міжпредметний і транспредметний. Розроблено класифікацію навчальних дисциплін за ступенем спрямованості на формування дослідницької компетентності: дисципліни першого рівня дослідницької активності (1 ДА-рівень); дисципліни другого рівня дослідницької активності (2 ДА-рівень); дисципліни третього рівня дослідницької активності (3 ДА-рівень). Змодельовано площини інтеграції, які об'єднують навчальні дисципліни підготовки фахівця та реалізаційні блоки – позадисциплінарні форми роботи студентів-майбутніх учителів фізичної культури.

Ключові слова: професійна підготовка; майбутній вчитель фізичної культури; дослідницька компетентність; інтеграція; міжпредметні зв'язки; інтеграційно-дослідницький комплекс

Постановка проблеми. Дослідження сучасного стану професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, дозволило зробити висновки про необхідність підготовки високопрофесійних фахівців, рівень підготовки яких дозволить науково обґрунтовано проводити навчально-тренувальний процес на засадах здоров'язбереження. Існуюча система підготовки сучасного учителя фізичної культури не здатна швидко реагувати на сучасні вимоги суспільства до фахівців цього профілю; реальний рівень професійної майстерності, фахових знань, умінь та навичок у дослідницькій та здоров'язберігальній діяльності, які отримані у процесі навчання, є недостатніми для успішного професійного становлення. Саме тому подолання означених проблем та ефективної реалізації розробленої структурно-функціональної моделі формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури вважаємо за необхідне описати її змістово-організаційну складову.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури досліджували Е. Вільчковський, О. Корносенко, Т. Круцевич, С. Мединський, Л. Сущенко, П. Хоменко, Б. Шиян та ін. Проблеми формування дослідницької компетентності студентів вищої школи, її зміст, структура, засоби реалізації розглянуті у роботах М. Архіпової, В. Константинова, М. Золочевської, В. Сотник; роль науково-дослідницької діяльності як компонента професійної підготовки майбутніх фахівців розкрито в працях О. Бикової, О. Біди, О. Єгорової, А. Кузьмінського, Г. Лохонової, О. Смірної, П. Хоменка та ін. Але в той же час проблема розробки цілісної методичної системи формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури дотепер не стала предметом спеціального науково-педагогічного дослідження і не знайшла свого належного теоретичного обґрунтування.

Мета статті – на основі визначених організаційно-педагогічних умов та спроектованої структурно-функціональної моделі розробити методику формування дослідницької компетентності майбутнього учителя фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. З метою реалізації розробленої нами структурно-функціональної моделі формування дослідницької компетентності майбутнього учителя фізичної культури та визначених організаційно-педагогічних умов була розроблена методика формування означеної компетентності, яка передбачає використання цілісного інтеграційно-дослідницького комплексу навчальних дисциплін, що забезпечує такі переваги: – створення однакових умов для всіх суб'єктів навчання; – охоплення значної кількості студентів, – швидкий зворотний зв'язок; – індивідуалізацію навчання; – можливість багаторазового відпрацювання навчального матеріалу та його застосування на будь-якому етапі навчального процесу.

Впродовж навчання у педагогічних закладах освіти майбутні учителі фізичної культури одержують фрагментарні несистематизовані дослідницькі знання і вміння. Саме тому основою формування дослідницької компетентності нами визначено трансдисциплінарний принцип навчання. Трансдисциплінарність закладена вже в самій специфіці підготовки майбутнього учителя фізичної культури, оскільки дослідницька компетентність формується в протязі всього терміну підготовки в змісті дисциплін соціально-гуманітарного, медико-біологічного і професійного циклів підготовки.

У методиці формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури трансдисциплінарність є методологічним підґрунтям інтегрованого підходу і виявляється на рівні класифікації і систематизації знань з різних дисциплін, виокремлення тих ключових із них, які мають фундаментальне значення, а також тісного зв'язку з особистісним досвідом. Фактично йдеться про те, що для формування такого складного багатоконпонентного явища, як дослідницька компетентність майбутнього вчителя, необхідне систематизоване дисциплінарне поле, а результатом має стати набуття студентом комплексу знань та вмінь (Манчул, 2011).

З позиції завдань нашого дослідження вважаємо за доречне навести 5 типів міждисциплінарних стратегій, розроблених В. Будановим:

- міждисциплінарність як погодження мови суміжних дисциплін, тобто утворення спільної для «сусідніх» дисциплін феноменологічної бази, в якій кожна використовує свій тезаурус.
- міждисциплінарність як транспогодження не обов'язково близьких дисциплін, тобто єдність методів, загальнонаукових інваріантів, універсалій, які використовуються різними дисциплінами.
- міждисциплінарність як евристична гіпотеза аналогії, при якій переносяться конструкції однієї дисципліни в іншу без належного обґрунтування; незавершеність і креативність таких переносів вимагає додаткових процедур їх обґрунтування в межах даної дисципліни.
- міждисциплінарність як конструктивний міждисциплінарний проект, організована форма взаємодії багатьох дисциплін для розуміння, обґрунтування та можливого управління феноменами суперскладних систем.
- міждисциплінарність як мережева комунікація, або комунікація, яка самоорганізовується. Таким чином відбувається впровадження міждисциплінарної методології, трансдисциплінарних норм і цінностей, інваріантів та універсалій наукової картини світу (Буданов, 2004; 2006).

Інтегрована система професійної підготовки фахівця фізичної культури, на думку П. В. Хоменка, характеризується низкою провідних ознак: єдність – наявність інтеграційних якостей, тобто таких властивостей, якими не володіє жоден з елементів, що становлять систему; цілісність – наявність складових (елементів, компонентів, частин), з яких утворюється система; структурність – наявність певних зв'язків і відносин між частинами й елементами; функціональність – наявність функціональних характеристик технології в цілому і її компонентів зокрема (Хоменко, 2014).

З метою ефективного формування дослідницької компетентності майбутнього учителя фізичної культури нами запропоновано інтеграційно-дослідницький комплекс навчальних дисциплін – ІДК, у якому використано три рівні інтеграції змісту навчального матеріалу: *внутрішньопродметний* – інтеграція понять, знань, умінь тощо всередині окремих навчальних предметів; *міжпредметний* – синтез фактів, понять, принципів з двох і більшої кількості предметів; *транспредметний* – синтез компонентів основного аудиторного й позааудиторного змісту підготовки майбутнього фахівця фізичної культури.

Методика формування дослідницької компетентності майбутнього учителя фізичної культури передбачає певну послідовність наступних етапів: початковий (мотиваційно-аналітичний), базовий професійний (організаційно-діяльнісний), професійно-адаптивний. Кожен із зазначених етапів передбачає реалізацію відповідних напрямів педагогічного супроводу процесу формування дослідницької компетентності.

Як було встановлено під час аналізу освітньо-професійної програми підготовки учителя фізичної культури, навчальні дисципліни класифіковано за ступенем спрямованості на формування дослідницької компетентності на 3 групи: *дисципліни першого рівня дослідницької активності (1 ДА-рівень)* (весь зміст спрямований на формування дослідницьких умінь, метою їх вивчення є підготовка майбутнього вчителя до науково-дослідної діяльності з перспективою подальшого навчання у аспірантурі); *дисципліни другого рівня дослідницької активності (2 ДА-рівень)* – мають високий відсоток (більше 25% годин) навчальних тем лекцій, лабораторних чи/та практичних робіт, індивідуальної та самостійної роботи, які орієнтовані на вдосконалення навичок дослідницької діяльності студента); *дисципліни третього рівня дослідницької активності (3 ДА-рівень)* (не розкривають питання дослідницької діяльності учителя фізичної культури, завдання самостійної та індивідуальної роботи носять вузько теоретичний характер, зміст дисципліни має низький рівень професійної орієнтації).

При розробці методики формування дослідницької компетентності майбутнього учителя фізичної культури нами запропоновано інтеграційно-дослідницький комплекс навчальних дисциплін (ІДК), який дозволив на практиці раціонально використовувати інтеграційні зв'язки між предметами як у межах одного циклу, так і між навчальними циклами підготовки учителя фізичної культури на початковому (мотиваційно-аналітичному), базовому професійному (організаційно-діялісному) і професійно-адаптивному етапах.

В основі інтеграційно-дослідницького комплексу лежить центральний інтеграційно-дослідницький вектор (ЦІДВ) – логічна вибудована послідовність змістових тем (інтеграційних вузлів – ІВ), які розкривають сутність дослідницької діяльності майбутнього учителя протягом усього циклу професійної підготовки у закладі вищої освіти. На основі аналізу освітньо-професійної підготовки майбутнього учителя фізичної культури та вивчення досвіду такої підготовки нами виокремлено 14 інтеграційних вузлів.

Інтеграційно-дослідницький комплекс навчальних дисциплін включає три площини інтеграції – базова площина інтеграції (БП), вторинна площина інтеграції (ВП) і третинна площина інтеграції (ТП). Базова площина інтеграції реалізується на трьох етапах підготовки через комплекс дисциплін першого рівня дослідницької активності (1 ДА-рівень). Які становлять ядра інтеграції (ЯІ). Так на початковому (мотиваційно-аналітичному) етапі ІДК є двоядерним і представлений навчальними дисциплінами «Основи наукових досліджень у фізичній культурі» і «Технологія тестування рухових здібностей». На базовому професійному (організаційно-діялісному) етапі ІДК також є двоядерним і реалізується через зміст навчальних дисциплін «Фізіологічні основи фізичного виховання» і «Спортивна метрологія». На професійно-адаптивному етапі триядерний ІДК представлений інтегрованими дисциплінами узагальнюючого типу: «Функціональна діагностика і контроль у фізичному вихованні та спорті», «Організація наукових досліджень», «Інноваційні технології у фізичній культурі і спорті».

Вторинна площина інтеграції (ВП) реалізується на трьох етапах підготовки через комплекс дисциплін другого рівня дослідницької активності (2 ДА-рівень), які на кожному з етапів підготовки розділені на 3 ядра: ядро дисциплін професійно-практичного циклу, ядро дисциплін медико-біологічного циклу і ядро соціально-гуманітарних дисциплін. Ядро дисциплін професійно-практичного циклу в межах вторинної площини інтеграції на початковому (мотиваційно-аналітичному) етапі включає такі дисципліни як «Теорія і методика викладання легкої

атлетики», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Теорія і методика викладання плавання», «Теорія і методика викладання рухливих ігор і забав», «Фізкультурно-спортивні споруди», «Вступ до спеціальності», «Теорія і методика викладання гімнастики», «Теорія і методика фізичного виховання». Ядро дисциплін медико-біологічного циклу утворюють «Основи медичних знань», «Анатомія з основами спортивної морфології», «Біомеханіка», «Біохімія», «Фізіологія людини», «Гігієна шкільна та фізичного виховання». Ядро соціально-гуманітарних дисциплін становить зміст дисциплін «Психологія» і «Педагогіка», в яких розкриваються загальнонаукові аспекти дослідницької діяльності фахівця.

Ядро дисциплін професійно-практичного циклу в межах вторинної площини інтеграції на базовому професійному (організаційно-діяльнісному) етапі включає такі дисципліни як «Організація і методика масової фізичної культури», «Спортивно-педагогічне вдосконалення», «Теорія і методика викладання атлетизму». Ядро дисциплін медико-біологічного циклу на цьому етапі утворюють дисципліни «Вікова фізіологія і валеологія» і «Біомеханіка». Ядро соціально-гуманітарних дисциплін становить зміст дисципліни «Інформаційні технології у професійній діяльності».

Ядро дисциплін професійно-практичного циклу в межах вторинної площини інтеграції на професійно-адаптивному етапі включає такі дисципліни, як «Методика фізичного виховання у вищій школі», «Адаптивне фізичне виховання», «Фізична рекреація різних груп населення», «Теорія і методика спортивного тренування», «Теорія і методика спортивної підготовки в обраному виді спорту». Ядро дисциплін медико-біологічного циклу на цьому етапі утворюють дисципліни «Медико-біологічні основи фізичного виховання і спорту», «Фізіологія фізичного виховання і спортивного тренування», «Екологічні та гігієнічні основи фізичного виховання і спорту», «Сучасні засоби комплексного оздоровлення». Ядро соціально-гуманітарних дисциплін становить зміст дисциплін «Психологія вищої школи» і «Педагогіка вищої школи».

Третинна площина інтеграції (ТПІ) також реалізується на трьох етапах підготовки через комплекс дисциплін третього рівня дослідницької активності (3 ДА-рівень), які також на кожному з етапів підготовки розділені на 3 ядра. Ядро дисциплін професійно-практичного циклу в межах третинної площини інтеграції на початковому (мотиваційно-аналітичному) етапі включає такі дисципліни як «Історія фізичної культури», «Педагогіка фізкультурно-спортивної діяльності» і «Загальна теорія спорту для всіх». Ядро дисциплін медико-біологічного циклу на цьому етапі утворює «Фізіологія рухової активності». Ядро соціально-гуманітарних дисциплін становить «Історія України», «Іноземна мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Цивільний захист і працезонознавство», в змісті яких питання дослідницької діяльності фахівця розкрито фрагментарно.

На базовому професійному (організаційно-діяльнісному) етапі ядро дисциплін професійно-практичного циклу в межах третинної площини інтеграції скомпоновано із дисциплін «Організація туристично-краєзнавчої роботи», «Олімпійський і професійний спорт», «Управління у сфері фізичної культури», «Ритміка і хореографія». Ядро соціально-гуманітарних дисциплін становить дисципліна «Основи педагогічної майстерності».

На професійно-адаптивному етапі ядро дисциплін професійно-практичного циклу в межах третинної площини інтеграції представлено дисциплінами «Менеджмент і маркетинг у фізичній культурі і спорті», «Програмно-нормативні основи фізичного виховання і спорту», «Сучасні фітнес-технології», «Професійно-прикладна фізична підготовка». Ядро дисциплін медико-біологічного циклу на цьому етапі утворює Психологія професійної діяльності, а ядро соціально-гуманітарних дисциплін – «Іноземна мова у професійній діяльності» та «Цивільна безпека».

Крім площин інтеграції, які об'єднують навчальні дисципліни підготовки фахівця, виокремлюються так звані реалізаційні блоки (РБ) – позадисциплінарні форми роботи студентів-майбутніх учителів фізичної культури.

Перший реалізаційний блок (РБ-1) – включає в себе виконання науково-дослідних завдань під час проходження навчально-виробничої практики (4 семестр), написання тез конференції. Виконання завдань в цьому блоці є логічним завершенням початкового (мотиваційно-аналітичного) етапу підготовки фахівця.

Другий реалізаційний блок (РБ-2) – передбачає виконання курсової роботи, вирішення завдань виробничо-педагогічної практики, написання тез конференції, участь у конкурсі студентських наукових робіт за галузями: «Основи здоров'я», «Фізичне виховання», «Фізична культура і спорт». Виконання науково-дослідних завдань в межах цього блоку є своєрідним завершенням базового професійного (організаційно-діяльнісного) етапу підготовки

Третій реалізаційний блок (РБ-3) - передбачає вирішення завдань виробничо-педагогічної практики в старшій та вищій школі, написання тез конференції, участь у конкурсі студентських наукових робіт за галузями: «Основи здоров'я», «Фізичне виховання», «Фізична культура і спорт», виконання дослідного завдання в межах атестації з професійної підготовки. Виконання науково-дослідних завдань в межах цього блоку є своєрідним завершенням професійно-адаптивного етапу підготовки

Результатом впровадження методичної системи формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури має стати цілісне інтегроване дослідницьке знання, головними ознаками якого є: інтеграційна якість даного знання, відмінна від властивостей і якостей тих початкових знань, що його утворюють; мобільність складових інтеграційного знання і всього знання в цілому як системної освіти; доцільність знання, його спрямованість на досягнення мети через суб'єкта – носія інтеграційного знання; підвищений рівень комунікативності інтеграційного знання; інтеграційне знання - інструмент розвитку (синтезованого бачення) явищ, об'єктів і процесів навколишньої дійсності (Федорець, 1989).

Висновки та перспективи досліджень. Отже, методична система формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури реалізується через інтеграційно-дослідницький комплекс навчальних дисциплін, який дозволяє на практиці раціонально використовувати інтеграційні зв'язки між предметами як у межах одного циклу, так і між навчальними циклами підготовки учителя фізичної культури на початковому (мотиваційно-аналітичному), базовому професійному (організаційно-діяльнісному) і професійно-адаптивному етапах. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у впровадженні розробленої методичної системи у навчальний процес підготовки майбутнього учителя фізичної культури та в перевірці її ефективності.

Список використаних джерел

- Буданов, В. Г. (2004). Синергетика коммуникативных сценариев. В кн. Л. П. Кияшенко, & П. Д. Тищенко (Ред.), *Синергетическая парадигма. Когнитивно-коммуникативные стратегии современного научного познания* (С. 444-461). Москва: Прогресс-традиции.
- Буданов, В. Г. (2006). Трансдисциплинарное образование в XXI веке: проблемы становления. В кн. Г. Г. Малинецкого (Ред.), *Будущее России в зеркале синергетики* (С. 169-179). Москва.
- Манчул, Б. В. (2011). Синтез наук як умова становлення системи сучасного наукового знання. *Науковий вісник Чернівецького університету*: Серія: Філософія, 563-564, 35-39.
- Федорец, Г. Ф. (1989). Межпредметные связи в преподавании дисциплин психолого-педагогического цикла. В. кн. *Совершенствование профессиональной подготовки будущих учителей физического воспитания* (С. 40-58). Пермь.
- Хоменко, П. В. (2014). Теоретичні і методичні основи природничонаукової підготовки майбутніх фахівців фізичної культури у вищому педагогічному навчальному закладі. (Автореф. д-ра пед. наук). Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. Київ.

References

- Budanov, V. G. (2004). Sinergetika komunikativnykh scenariiev [Synergetics of communicative scenarios]. In L. P. Kiiashenko, & P. D. Tishchenko (Eds.), *Sinergeticheskaia paradigma. Kognitivno-kommunikativnye strategii sovremennogo nauchnogo poznaniia* [Synergetic paradigm. Cognitive-communicative strategies of modern scientific knowledge] (pp. 444-461). Moskva: Progress-traditcii [in Russian].
- Budanov, V. G. (2006). Transdisciplinarnoe obrazovanie v XXI veke: problemy stanovleniia [Transdisciplinary education in the 21st century: problems of becoming]. In G. G. Malinetsckogo (Ed.), *Budushchee Rossii v zerkale sinergetiki* [The future of Russia in the mirror of synergetics] (pp. 169-179). Moskva [in Russian].
- Fedoretc, G. F. (1989). Mezhpredmetnye sviazi v prepodavanii distciplin psikhologo-pedagogicheskogo tcikla [Intersubject communications in the teaching of the disciplines of the psychological and pedagogical cycle]. In *Sovershenstvovanie professionalnoi podgotovki budushchikh uchitelei fizicheskogo vospitaniia* [Improving the training of future teachers of physical education] (pp. 40-58). Perm [in Russian].
- Khomenko, P. V. (2014). *Teoretychni i metodychni osnovy pryrodnychonaukovoï pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv fizychnoi kultury u vyshchomu pedahohichnomu navchalnomu zakladi* [Theoretical and methodological foundations of natural science training of future specialists in physical education in a higher pedagogical institution]. (Extended abstract of D diss.). Nats. akad. ped. nauk Ukrainy, In-t ped. osvity i osvity doroslykh. Kyiv [in Ukrainian].
- Manchul, B. V. (2011). Syntez nauk yak umova stanovlennia systemy suchasnoho naukovoï znannia [Synthesis of sciences as a condition of formation of the system of modern scientific knowledge]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu: Serii: Filosofiia* [Chernivtsi University Scientific Bulletin: Series: Philosophy], 563-564, 35-39 [in Ukrainian].

KHLIBKEVYCH S.B.

Poltava V. G. Korolenko national pedagogical University, Ukraine

METHODOLOGICAL SYSTEM OF RESEARCH COMPETENCE FORMATION OF FUTURE PE TEACHERS

In order to realization the structural and functional model of the research competence formation of future PE teachers developed by us and certain organizational and pedagogical conditions, a methodology of the formation of certain competence has been developed. It provides the using of a complete integration and research complex of educational disciplines, which gives the following advantages: - formation of the same conditions for all students; - reach of a good deal of students; - fast feedback, individualization of education; - possibility of repeated practice of educational content and using of it at any stage of educational process.

To develop the research competence of future PE teachers effectively we propose an integration and research complex of training disciplines, which uses three levels of integration of educational content: internal subject – integration of concepts, knowledge, skills, etc. within separate school subjects; inter subject – synthesis of facts, concepts, principles from two subjects and more, trans subject – synthesis of components of the main classroom and out-of-class content of the future PE specialists training.

As a result of the implementation of the methodological system of research competence formation of future PE teachers, there should be complete integrated knowledge, the main characteristics of which are: the integrated quality of this knowledge differs from properties and qualities of that initial knowledge that forms it; mobility of components of the integrated knowledge and the whole knowledge in general as educational system; the appropriacy of knowledge, its commitment to achieving a goal through a subject – the holder of the integrated knowledge; the increased level of communicativeness of the integrated knowledge; the integrated knowledge – is the instrument of development (synthetic vision) of the phenomena, objects and processes of social realm.

The methodological system of research competence formation of future PE teachers is realized through integration-research complex of school subjects, which allows practical using of integration communications between subjects both within one course, and between school courses of PE teacher training at the basic (motivational-analytical), basic professional (organizational-activity) and academic-adaptive stages.

Key words: professional training, future PE teacher; research competence; integration; intersubject communications; integration-research complex

Стаття надійшла до редакції 02.09.2019 р.

УДК 37.035:39(=161.2)

DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2019.24.194896>

ОЛЬГА ЦИБУЛЬКО

ORCID: 0000-0003-1297-5465

Маріупольський державний університет

ІДЕЇ ВИХОВАННЯ ДУХОВНОСТІ У КОЗАЦЬКІЙ ПЕДАГОГІЦІ

У статті проаналізовано розуміння сутності поняття «духовність» у добу козацтва. Вказано на зв'язок таких ідей з педагогічними концепціями, з концепціями виховання. Доведено, що козацька культурна епоха визначила особливості духовності людини, створюючи середовище її життя.

Ключові слова: духовність; козацька педагогіка; лицарство; моральні цінності; сутність людини

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями.

Важливим аспектом сучасного виховного процесу є формування і розвиток духовності людської особистості. Одним з головних чинників, що сприяють цьому виду педагогічної діяльності є національні звичаї, традиції тощо. У цьому контексті науковий інтерес становить вивчення змісту поняття духовності на певних етапах історичного розвитку нашої держави, насамперед духовних орієнтирів та моральних цінностей запорозьких козаків, які були елітарною частиною українського суспільства та зразком для багатьох поколінь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор.

Для написання статті інформативними були розвідки з історії становлення та функціонування системи освіти Запорозької Січі (Федоренко, 1990), дослідження з історії козацької педагогіки (Стефанюк, 2000; Стельмахович, 1997; Руденко, 2003; Руденко, 2007). Праці вищезгаданих авторів пронизані ідеєю відродження української козацької педагогіки як вищого прояву народної педагогіки. Оскільки в сучасності вона збагачується підходами, ідеями і засобами української та зарубіжної наукової педагогіки. Як галузь науки про виховання, козацька педагогіка значно розширює засоби та можливості науково-патріотичного загартування характеру людини, формування світогляду та виховання в неї лицарської духовності, стійкої громадянської позиції, здатності зміцнювати й захищати незалежну Україну.

Разом з тим, не розкрито питання про сутнісні ознаки «духовності» в козацько-лицарську добу.

Мета статті – розкрити сутнісні ознаки ідеї виховання духовності в епоху козацтва.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Серед основних ідей та цінностей козацької педагогіки, можна назвати наступні:

- любов до Бога і синівська відданість Україні, рідному народу, готовність і уміння боротися за його волю і свободу, національні інтереси;
- систематичне вдосконалення тіла і душі, саморозвиток і самореалізація всіх фізичних, душевних і духовних сил, можливостей;
- плекання глибокої поваги до етнічних предків, вдячність їм за жертвну боротьбу з ворогами України;
- оволодіння здатністю бути володарем становища, господарем на рідній землі, «і воїном у полі, і хазяїном удома»;
- формування в собі і в інших почуття честі, шляхетності, інших лицарських чеснот, державотворчих якостей;
- плекання в кожній особистості національної гідності і гордості, національної свідомості і самосвідомості, готовності шанувати представників інших народів;
- утвердження в житті вітчизняного самоврядування, демократичних засад, українського козацького способу життя;
- здатність постійно виконувати обов'язки перед Україною, гармонійне поєднання особистих і загальнонаціональних потреб та інтересів, готовність до жертвності в ім'я перемоги українських ідеалів;